

رابطه میزان استفاده از شبکه اجتماعی مجازی با عملکرد یادگیری در دانشجویان

فریبا درتاج* / مریم رجیبیان ده زیره**

چکیده

شبکه اجتماعی مجازی به یکی از مهم‌ترین ابزارهای ارتباطی در ایران و جهان تبدیل شده و دارای شهرت فراوانی هستند. چنین انفجاری از رسانه‌های اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی مجازی امکانات و راه‌های جدید یادگیری برای فراگیران در مؤسسه‌های دانشگاهی را فراهم آورده است. هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه میزان استفاده از شبکه اجتماعی مجازی با عملکرد یادگیری در دانشجویان دانشگاه پیام نور کرمان می‌باشد. روش تحقیق توصیفی-همبستگی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانشجویان دانشگاه پیام نور کرمان است که ۲۵۰ نفر از آن‌ها از طریق جدول مورگان و به روش نمونه‌گیری تصادفی هدفمند به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش شامل پرسشنامه یانگ، کلمز و مورفی (۲۰۰۳) می‌باشد. تجزیه و تحلیل داده‌ها به روش ضریب همبستگی پیرسون صورت گرفت. یافته‌های پژوهش نشان داد بین میزان استفاده از شبکه اجتماعی مجازی با عملکرد یادگیری رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد ($P < 0/01$). میزان استفاده از شبکه اجتماعی مجازی با ضریب تبیین ۰/۰۶۷، ۶/۷ درصد از واریانس متغیر عملکرد یادگیری را پیش‌بینی می‌کرد.

واژگان کلیدی: شبکه اجتماعی مجازی، عملکرد یادگیری، دانشجویان.

*دکتری تکنولوژی آموزشی، دانشگاه علامه طباطبائی تهران، عضو هیئت‌علمی دانشگاه پیام نور کرمان

faribadortaj2007@yahoo.com

** نویسنده مسئول: کارشناس ارشد تکنولوژی آموزشی، دانشگاه علامه طباطبائی تهران، مدرس دانشگاه پیام نور،

M.rajabiyani1393@gmail.com

مقدمه

امروزه ظهور و گسترش تکنولوژی‌های نوین ارتباطی و رسانه‌های اجتماعی همانند فضای مجازی، تحولات گسترده‌ای را در ساختار زندگی اجتماعی پدید آورده‌اند؛ نقش بسیار مهمی را در ابعاد مختلف زندگی مردم ایفا می‌کنند و به عنصری تفکیک ناشدنی از زندگی بشر تبدیل شده‌اند؛ به عبارت دیگر، امروزه جامعه انسانی با دوجهان موازی مواجه شده است؛ جهان اول: جهان واقعی و جهان دوم: جهان مجازی. جهان اول، جهانی است که در آن زندگی و فعالیت عینی جریان دارد و جهان دوم، جهانی است که انسان را در مواجهه با واقعیت مجازی قرار می‌دهد. در واقع در فضای مجازی که قلمروهای زمان و مکان را تغییر داده است، انسان با سرزمینی بی‌مرز و چند فرهنگی برخوردار از فضای واحد مواجه است (رضایی، ۱۳۹۶). شبکه اجتماعی مجازی به یکی از مهم‌ترین ابزارهای ارتباطی در ایران و جهان تبدیل شده و دارای شهرت فراوانی هستند. چنین انفجاری از رسانه‌های اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی مجازی امکانات و راه‌های جدید یادگیری برای فراگیران در مؤسسه‌های دانشگاهی را فراهم آورده است. دانش‌آموزان و دانشجویان از شبکه اجتماعی مجازی به‌عنوان کمک به تحصیل خود در کارهای انفرادی و گروهی استفاده می‌کنند. کارکرد این شبکه‌ها تنها به اطلاع‌رسانی محدود نمی‌شود و می‌توان آموزش مبتنی بر شبکه را در این سایت‌ها طرح‌ریزی کرد (زارعی زوارکی و قربانی، ۱۳۹۴).

مفهومی با عنوان شبکه‌های اجتماعی مجازی با قالب امروزی نخستین بار در سال ۱۹۶۰ میلادی در دانشگاه ایلی نویز در ایالت متحده آمریکا مطرح شد پس از آن در سال ۱۹۹۷ میلادی نخستین سایت شبکه اجتماعی مجازی با نام شش درجه راه‌اندازی شد (جلیلی، ۱۳۹۵). بر اساس تعریف دیکشنری آکسفورد (۲۰۱۶) از واژه، شبکه اجتماعی^۱ به دو صورت تعریف شده است: ۱. شبکه‌ای از تعاملات اجتماعی و روابط شخصی و ۲. وبسایت اختصاصی یا برنامه‌های دیگر که به کاربران امکان برقراری ارتباط با یکدیگر از طریق ارسال اطلاعات، نظرات، پیام‌ها، تصاویر و ... می‌دهد (نفر، ۱۳۹۶). شبکه اجتماعی مجازی خدمات برخطی هستند که به افراد اجازه می‌دهند در یک سیستم مشخص و معین پروفایل شخصی خود را داشته باشند، خود را به دیگران معرفی کنند، اطلاعاتشان را به اشتراک بگذارند و با دیگران ارتباط برقرار کنند (عدلی پور و همکاران، ۱۳۹۳).

شبکه اجتماعی مجازی حتی شیوه برقراری ارتباط شاگرد و استاد و روش تدریس در سطح‌های مختلف تحصیلی را هم دگرگون کرده است به شکلی که فراگیران دامنه فرآیند یادگیری خود را به بیرون از محدوده‌های کلاس گسترش داده‌اند و از شبکه اجتماعی مجازی به‌عنوان یک عامل کلیدی در فرآیند خلق دانش و به اشتراک‌گذاری محتوا استفاده می‌کند (خزایی و همکاران، ۱۳۹۴). استفاده از فعالیت‌های تعاملی دانشجویان و مدرسان از طریق شبکه اجتماعی مجازی می‌تواند به بهبود نتایج یادگیری کمک کند (بوزو^۱، ۲۰۱۴). بسیاری از کاربران شبکه اجتماعی مجازی جوان‌اند و در واقع بیشترشان دانشجویان دانشگاه هستند (اکسیویک و همکاران^۲، ۲۰۱۶).

توسعه ابزارهای جدید و شبکه‌های اجتماعی مجازی، روش‌ها و سیاست‌های دانشگاه‌ها را تحت تأثیر قرار داده و فرآیند تدریس و آموزش را تغییر می‌دهد و باعث بهبود فرآیند تدریس یادگیری و عملکرد یادگیرندگان می‌شود (سیوین-کاجالا و بیالو^۳، ۲۰۰۰؛ مک‌گریگور و لو^۴، ۲۰۰۴). عملکرد یادگیری عبارتست از اثربخشی فرد یادگیرنده در جذب، حفظ، پردازش و پرورش بهینه مطالب آموخته‌شده به‌طوری‌که در نگرش‌ها، رفتارها و شیوه زندگی فرد اثر محسوسی می‌گذارد (ماو، ۱۹۹۷؛ به نقل از مهدی پور، ۱۳۹۳). یکی از مستدل‌ترین دلایل برای استفاده از فناوری اطلاعات و شبکه‌های اجتماعی مجازی در یک سیستم آموزشی این است که آن‌ها یادگیری کاربران و فرآیند انفرادی کردن برنامه درسی را تسهیل می‌کنند و به یادگیرندگان اجازه می‌دهند سرعت یادگیری خود را تعیین کنند. همچنین موجب افزایش یادگیری فعال می‌شوند و موجبات تعامل بین همسالان و گروه‌های مختلف اساتید را فراهم می‌کنند. بیشتر افراد معتقدند که کیفیت و اثربخشی یادگیری از طریق استفاده از فناوری اطلاعات و شبکه‌های اجتماعی مجازی، چندین برابر افزایش می‌یابد و برای یادگیرندگان، امکان مبادله اطلاعات و به‌روز کردن مطالب یادگیری را فراهم می‌آورد (عطاران^۵، ۲۰۰۴).

مطالعات مختلف حاکی از رابطه شبکه‌های اجتماعی مجازی با عملکرد یادگیری در دانشجویان است. با پیدایش شبکه اجتماعی مجازی استفاده از این شبکه‌ها جز جدایی‌ناپذیری از زندگی بسیاری از دانشجویان شده است که روی کلیه جوانب زندگی دانشجویی از جمله میزان مطالعه و عملکرد

1 Buzov

2 Acicevic&Et al

3 Sivin-Kachala&Bialo

4 MacGrregor SK&Lou

5 Attaran

یادگیری آن‌ها تأثیر مستقیم داشته است (کرسچنر و کارپینسکی^۱، ۲۰۱۰). شبکه اجتماعی مجازی صرفاً اثرات منفی نداشته و می‌توان با به‌کارگیری آن‌ها در فرایند آموزشی از آن‌ها به‌طور بهینه در جهت اهداف آموزشی استفاده کرد (یدیدیا و همکاران^۲، ۲۰۰۳؛ تل‌هایمنات و هیکنمن^۳، ۲۰۱۱). طوفانی نژاد (۱۳۹۷) پژوهشی با عنوان طراحی الگوی آموزشی محیط یادگیری غنی‌شده با شبکه اجتماعی مجازی و تأثیر آن بر میزان یادگیری و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان با آسیب شنوایی در درس علوم انجام دادند. نتایج پژوهش بررسی اعتباریابی درونی الگو نشان داد میانگین به‌دست‌آمده از آزمون تی تک نمونه‌ای کل گویه‌ها (۴/۱۹) از میانگین فرضی (۳) بالاتر است. این تفاوت میانگین معنادار بوده و با اطمینان ۹۹ درصد می‌توان گفت الگوی طراحی‌شده دارای اعتبار درونی است. نتایج فرضیه‌ها در اعتباریابی بیرونی نیز نشان داد الگوی آموزشی محیط یادگیری غنی‌شده با شبکه اجتماعی مجازی بر مهارت‌های اجتماعی و یادگیری دانش‌آموزان با آسیب شنوایی با اطمینان ۹۹ درصد تأثیر مثبت دارد.

محمدی و فیضی (۱۳۹۶) پژوهشی با عنوان بررسی اثرات مستقیم و غیرمستقیم استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر پیامدهای اجتماعی و یادگیری دانشجویان انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داد که استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با پیامدهای اجتماعی و پیامدهای یادگیری رابطه مثبت و معناداری دارد. همچنین، نتایج تحلیل مسیر نشان داد که استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی به‌طور مستقیم بر پیامدهای یادگیری اثر معناداری ندارد؛ ولی با میانجی‌گری پیامدهای اجتماعی و به‌طور غیرمستقیم بر پیامدهای یادگیری دانشجویان اثر می‌گذارد.

مریم رجبیان ده‌زیره و همکاران (۱۳۹۶) پژوهشی با عنوان شبکه‌های اجتماعی مجازی فناوری غنی‌ساز آموزش و یادگیری انجام دادند. نتایج نشان داد شبکه‌های اجتماعی با ارائه طیف گسترده‌ای از ابزارها، یادگیرندگان را در ساخت فرایند یادگیری خود فعال می‌کند و این امکان را به وجود می‌آورد که راهبردهای یادگیری مؤثر از طریق استفاده از این ابزارها بهتر اجرا شوند و همچنین شبکه‌های اجتماعی می‌توانند مهارت‌ها و اطلاعات افراد را در محیط‌های رسمی و غیررسمی از طریق به اشتراک‌گذاری دانش و توسعه مهارت‌ها در محیط‌های مجازی، ارتقا دهند، از این‌رو برخی از دانشگاه‌ها

1 Kirschner&Karpinski

2 Yedidia

3 Teclhaimanot&Hickman

و مدارس با درک اهمیت این موضوع به تدریج دانش آموزان و دانشجویان خود را برای ورود به محیط‌های یادگیری مجازی ترغیب می‌کنند.

علی‌آبادی و همکاران (۱۳۹۶) پژوهشی با عنوان بررسی رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و راهبردهای یادگیری خودتنظیمی در دانش آموزان انجام دادند. نتایج نشان داد بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و راهبردهای یادگیری خودتنظیمی و مؤلفه‌های راهبردهای یادگیری خودتنظیمی (راهبردهای شناختی و فراشناختی) رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با مؤلفه مدیریت منابع و مؤلفه اضطراب امتحان رابطه مثبت و غیر معنی‌دار وجود دارد. همچنین نتایج ضریب همبستگی پیرسون نشان داد بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و باورهای انگیزشی و مؤلفه‌های باورهای انگیزشی (خودکارآمدی، جهت‌گیری هدف و ارزش‌گذاری درونی) رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

در تاج و همکاران (۱۳۹۵) پژوهشی با عنوان بررسی رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و کیفیت تجارب یادگیری در دانش‌آموزان انجام دادند. نتایج ضریب همبستگی پیرسون نشان داد بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و کیفیت تجارب یادگیری در سطح آلفای ۰/۰۱ رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین نتایج ضریب همبستگی پیرسون نشان داد بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با مؤلفه‌های کیفیت تجارب یادگیری (کیفیت منابع، کیفیت محتوا، انعطاف‌پذیری و رابطه استاد-دانشجو) در سطح آلفای ۰/۰۱ رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

پاپهن زاده و راسخ (۱۳۹۴) پژوهشی با عنوان تأثیر استفاده از شبکه اجتماعی مجازی تلگرام بر عملکرد یاددهی-یادگیری دبیران استان گیلان انجام دادند. نتایج نشان دادند که بین میزان استفاده دبیران از شبکه اجتماعی مجازی تلگرام و عملکرد آن‌ها در یاددهی-یادگیری رابطه معنی‌داری وجود دارد.

سرور و همکاران^۱ (۲۰۱۸) پژوهشی با عنوان کاربرد ابزارهای رسانه‌های اجتماعی برای یادگیری مشارکتی: تأثیر بر موفقیت یادگیری انجام دادند. نتایج نشان داد که رسانه‌های اجتماعی به‌عنوان یک ابزار پویا برای سرعت بخشیدن به توسعه محیط‌های یادگیری با ترغیب به همکاری و ارتباطات میان

دانشجویانی است که عملکرد و رفتار یادگیری‌شان را تقویت می‌کنند. باین‌حال رابطه منفی بین لذت ادراک‌شده و یادگیری مشارکتی وجود دارد.

لین و همکاران^۱ (۲۰۱۷) پژوهشی با عنوان تأثیر تعامل همتایان بر پیشرفت یادگیری در پلت فرم‌های یادگیری اجتماعی مبتنی بر تحلیل شبکه اجتماعی مجازی انجام دادند. نتایج نشان دادند دانشجویانی که تمایل دارند تا فعالانه دانش را به همتایان خود در پلت فرم یادگیری اجتماعی انتقال دهند پیشرفت یادگیری بهتری نسبت به دانشجویانی دارند که دانش را به‌طور غیرفعال در پلت فرم یادگیری اجتماعی استفاده می‌کنند. علاوه بر این، واسطه‌ها و انتقال‌دهنده‌های دانش نیز در پیشرفت‌های یادگیری بهتر عمل می‌کنند و دانشجویان تعاملات نزدیک‌تری با همتایان خود داشتند. نتایج حاصل از یافته‌ها می‌تواند به محققان/مدرسان کمک کند تا یادگیری اجتماعی مؤثر را تسهیل کنند.

الرحمی و همکاران^۲ (۲۰۱۷) پژوهشی با عنوان تأثیر کاربرد رسانه اجتماعی بر آموزش و یادگیری انجام دادند. نتایج نشان داد میان استفاده از رسانه‌های اجتماعی، یادگیری مشارکتی و رضایت دانش آموزان در زمینه یادگیری قرآن و حدیث رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

چاوینجا^۳ (۲۰۱۷) پژوهشی با عنوان به‌کارگیری رسانه‌های اجتماعی برای کلاس درس دانشگاه: تدریس و یادگیری با استفاده از تویتر و وبلاگ‌ها انجام داد. نتایج نشان داد تویتر و وبلاگ‌ها به دلیل استفاده از این فناوری‌ها کاتالیزورهایی برای رویکردهای متمرکز یادگیرنده محوری برای تدریس هستند. معلوم شد دانشجویان مطالب درسی، بازتاب‌ها و تعاملات میان خود و استاد را باهم به اشتراک می‌گذارند و راجع به آن بحث می‌کنند. چالش‌هایی که با آن روبه‌رو هستند شامل هزینه‌های بسته داده‌های اینترنتی، وای فای غیرقابل دسترس، پهنای باند ضعیف و رایانه‌های کم.

بکدری و همکاران^۴ (۲۰۱۷) پژوهشی با عنوان عملکرد درسی، اثرات شبکه اجتماعی مجازی و یادگیری کودکان انجام دادند. نتایج از ایده روابط متقابل بین عملکرد درک شده، یادگیری از شبکه اجتماعی مجازی و تأثیر شبکه اجتماعی مجازی حمایت می‌کند.

اندیشه استفاده از فناوری‌های وب در آموزش دانشجویان را متوجه این مهم می‌سازد که مهارت‌های مربوط به قرن ۲۱ را بهبود ببخشند. بلاگ‌ها، ویکی‌ها، نمایه‌های الکترونیکی و شبکه‌های اجتماعی

1 Lin&Et al

2 Al-rahmi&Et al

3 Chawinga

4 Bqdri&Et al

مجازی همگی ابزارهای خارق‌العاده‌ای برای فراگیران جهت توضیح دادن مفاهیم، ایجاد لینک‌های معنادار و ارتباطی و آزمایش مدل‌های ذهنی می‌باشند. علاوه بر این یک زمینه عمومی جهت تشکیل، پالایش، کاربرد و بازبینی مفاهیم که به‌طور کامل برای دانشجویان هم‌تا و اساتید قابل‌رؤیت است فراهم می‌کند. ابزارهای وب در واقع چیزی فراتر از یک مجموعه ابزار و امکانات است. ایده‌های قدرتمندی در ورای این ابزارها و امکانات وجود دارند که برخوردار از پتانسیل زیادی برای آموزش می‌باشند از جمله: محتوا و متون عمومی برای کاربران، مفهوم شبکه‌ای مشارکت گسترده و دسترسی آسان. در نتیجه دانشجویان با استفاده از رسانه‌های اجتماعی در تعامل با یادگیری قرار گرفته و عملکرد یادگیری خود را افزایش می‌دهند و مدیریت یادگیری خود را بر عهده می‌گیرند (ماسن، ۲۰۰۸ به نقل از سهرابی و همکاران، ۱۳۹۵). با توجه به اینکه تحقیقات در زمینه شبکه اجتماعی مجازی در امر آموزش و یادگیری صورت نگرفته است. هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه میزان استفاده از شبکه اجتماعی مجازی با عملکرد یادگیری در دانشجویان است.

روش تحقیق

با توجه به موضوع تحقیق، این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری کلیه دانشجویان دانشگاه پیام نور کرمان است که در سال تحصیلی ۹۷-۹۶ مشغول به تحصیل بودند. از میان آن‌ها ۲۵۰ نفر بر اساس جدول مورگان و به روش نمونه‌گیری تصادفی هدفمند به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش شامل پرسشنامه عملکرد یادگیری می‌باشد: این پرسشنامه توسط یانگ، کلمز و مورفی (۲۰۰۳؛ به نقل از مهدی پور، ۱۳۹۳) ساخته شد. این پرسشنامه دارای ۵ سؤال می‌باشد. پرسشنامه تک مؤلفه‌ای می‌باشد. نمره‌گذاری پرسشنامه بر اساس طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت از بسیار کم امتیاز ۱، کم امتیاز ۲، متوسط امتیاز ۳، زیاد امتیاز ۴ و بسیار زیاد امتیاز ۵ می‌باشد. حداقل امتیاز ممکن ۵ و حداکثر ۲۵ خواهد بود. نمره بین ۵ تا ۸: میزان عملکرد یادگیری در حد پایینی می‌باشد، نمره بین ۸ تا ۱۶: میزان عملکرد یادگیری در حد متوسطی می‌باشد و نمره بالاتر از ۱۶: میزان عملکرد یادگیری در حد بالایی می‌باشد. در پژوهش مهدی پور (۱۳۹۳) برای تعیین روایی پرسشنامه از روایی محتوا استفاده شده است. در پژوهش مهدی پور (۱۳۹۳) پایایی مؤلفه‌های پرسشنامه بر اساس روش آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه با استفاده از نرم‌افزار SPSS ۰/۸۰ به‌دست آمده است در نتیجه پرسشنامه از پایایی مطلوبی برخوردار است. همچنین

در پژوهش حاضر پایایی پرسشنامه از طریق ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۹ به دست آمد و نشان می‌دهد پژوهش از پایایی مطلوبی برخوردار است.

یافته‌های پژوهش

جدول (۱) شاخص‌های توصیفی متغیر مورد مطالعه پژوهش

سطوح	تعداد	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار	کجی	کشیدگی
میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی	۲۵۰	۱	۲۰	۴/۰۱	۳/۸۴	۱/۳۳	۱/۷۳
عملکرد یادگیری	۲۵۰	۷	۲۲	۱۵/۱۷	۳/۰۲	-۰/۱۴	۰/۳۲

همان‌طور که در جدول (۱) مشاهده می‌شود: میانگین و انحراف معیار میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی به ترتیب ۴/۰۱ و ۳/۸۴ بود. میانگین و انحراف معیار متغیر عملکرد یادگیری به ترتیب ۱۵/۱۷ و ۳/۰۲ بود.

هدف این پژوهش بررسی رابطه بین متغیر میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با متغیر عملکرد یادگیری بود. برای بررسی رابطه این متغیر از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. قبل از انجام این تحلیل مفروضه‌های لازم برای انجام این تحلیل بررسی شدند. مفروضه نرمال بودن با استفاده از شاخص‌های کجی و کشیدگی بررسی شد. همان‌طور که در جدول یافته‌های توصیفی مشاهده می‌کنید، مقدار این شاخص‌ها در همه متغیرها ما بین $+1/5$ و $-1/5$ قرار دارند. پس در نتیجه تمام متغیرها در نمونه مورد مطالعه نرمال هستند.

جدول (۲) نتایج ضریب همبستگی پیرسون بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با عملکرد یادگیری

R	Sig	p ²
۰/۲۶	۰/۰۰۱	۰/۰۶۷

استفاده از شبکه اجتماعی مجازی با عملکرد یادگیری

همان‌طور که در جدول (۳) مشاهده می‌شود: با توجه به نتایج ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با عملکرد یادگیری با $r=0/26$ در سطح ۹۹ درصد اطمینان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد ($P<0/01$)؛ یعنی هر چه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در دانشجویان افزایش یابد عملکرد یادگیری آن‌ها افزایش می‌یابد. متغیر میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با ضریب تبیین $0/067$ ، $6/7$ درصد از واریانس متغیر عملکرد یادگیری را پیش‌بینی می‌کند.

نتیجه‌گیری

ظهور شبکه اجتماعی مجازی در چند سال اخیر، تحولات عظیمی را در جامعه و عرصه اطلاع‌رسانی موجب شده است. در جهان معاصر که با عنوان «عصر ارتباطات و اطلاعات» یاد می‌شود، شیوه‌های ارتباطی و اطلاع‌رسانی نوینی به عرصه گسترده ارتباطات افزوده شده است. در این عصر، همگرایی رسانه‌ای اتفاق افتاده است و کاربران با استفاده از رسانه‌های دیجیتال به حجم گسترده‌ای از داده‌ها دسترسی دارند. همچنین این شبکه اجتماعی مجازی به دلیل فرامکانی و فرازمانی بودن و به اشتراک‌گذاری اطلاعات بسیار، روزبه‌روز محبوبیت بیشتری می‌یابد. در دنیای دیجیتال، پیشرفت‌های حاصل از فناوری اطلاعات و ارتباطات همراه با تحول رسانه‌ای، حوزه‌های زیادی را تحت تأثیر خود قرار داده و از جمله شیوه ارتباط، تفکر، کار، عمل و در یک‌سخن، زندگی اجتماعی انسان‌ها را تغییر داده است؛ به‌گونه‌ای که امروزه، همه دستاوردهای بشری به سمت الکترونیکی شدن و دسترسی از دور گام برمی‌دارند. در این میان، حوزه تعلیم و تربیت نیز از این تغییرها بی‌بهره نمانده است و می‌توان گفت فناوری‌های نوظهور مانند فناوری‌های نسخه اول و نسخه دوم وب و ابزار تعامل برخط، سیمای تعلیم و تربیت را متحول کرده‌اند و فناوری اطلاعات و ارتباطات امروزه واسطه یادگیری و عنصر مهم آموزش و سیستم‌های یاددهی - یادگیری است (برزگر، دهقان‌زاده و مقدم زاده، ۱۳۹۱). شبکه‌ها

اجتماعی مجازی و رسانه‌های اجتماعی توسط بسیاری از اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها برای ایجاد ارتباط با دانشجویان، به اشتراک‌گذاری اطلاعات و مواد درسی، همچنین فراهم کردن فرصت‌های یادگیری متنوع موردقبول قرار گرفته و می‌توان گفت که این شبکه‌ها و این وسایل ارتباط جمعی استفاده بسیار گسترده‌تری در این محیط‌ها دارند (بلوم برگ و همکاران^۱، ۲۰۱۵). هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه میزان استفاده از شبکه اجتماعی مجازی با عملکرد یادگیری در دانشجویان پیام نور کرمان می‌باشد.

نتایج نشان داد بین متغیر میزان استفاده از شبکه اجتماعی مجازی با عملکرد یادگیری با $r=0/26$ در سطح ۹۹ درصد اطمینان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد ($P<0/01$)؛ یعنی هر چه میزان استفاده از شبکه اجتماعی مجازی در دانشجویان افزایش یابد عملکرد یادگیری در آنان افزایش می‌یابد. متغیر میزان استفاده از شبکه اجتماعی مجازی با ضریب تبیین $0/067$ ، $6/7$ درصد از واریانس متغیر عملکرد یادگیری را پیش‌بینی می‌کرد. نتایج پژوهش حاضر با پژوهش طوفانی نژاد (۱۳۹۷)، محمدی و فیضی (۱۳۹۶)، مریم رجیبیان ده زیره و همکاران (۱۳۹۶)، علی‌آبادی و همکاران (۱۳۹۶)، درتاج و همکاران (۱۳۹۵)، پاپهن زاده و راسخ (۱۳۹۴)، سرور و همکاران (۲۰۱۸)، یو-تزو و همکاران (۲۰۱۷)، الرحمی و همکاران (۲۰۱۷)، چاوینجا (۲۰۱۷)، بدری و همکاران (۲۰۱۷) همسو می‌باشد. در تبیین این فرضیه می‌توان گفت مطالعات در این زمینه نشان می‌دهد، شبکه‌های اجتماعی مجازی ابزارهای اجتماعی یادگیری ارزشمندی هستند، زیرا یادگیرندگان را برای ایجاد، انتشار و اشتراک‌گذاری کارهایشان قادر می‌سازد. همچنین شبکه اجتماعی مجازی می‌تواند تعامل و همکاری یادگیرنده را تسهیل کنند. یکی از ویژگی‌های متمایز شبکه اجتماعی مجازی این است که آن‌ها فرصت‌هایی را برای حمایت کردن از ساختارهای اجتماعی دانش در درون و بین افراد فراهم می‌کند (صائمی و همکاران، ۱۳۹۴). به‌کارگیری شبکه اجتماعی مجازی می‌تواند فرصتی برای بهبود فرایند تدریس و یادگیری باشد همان‌طور که در مطالعه متشالی و همکاران^۲ از گفتگوی آنلاین به‌عنوان یک استراتژی در آموزش استفاده شد و دانشجویان می‌توانستند با یکدیگر گفتگو کنند نتیجه تحقیق گویای تفاوت یادگیری آن‌ها با دیگرانی بود که این امکان برایشان وجود نداشت (ساماها و هاوی^۳، ۲۰۱۶).

1 Blumberg&Et al

2 Metshali

3 Samaha&Hawi

فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات و شبکه‌های اجتماعی مجازی با گذار از محدودیت‌های زمانی و مکانی قادرند آموزش را در همه‌جا و در هر زمان برقرار سازند. این امر آن‌ها را به اهرمی پر قدرت برای دگرگونی آموزشی تبدیل کرده است. از نظر بسیاری از متخصصان آموزش فناوری‌های نوین دیجیتال با فراهم آوردن امکان فعالیت و استقلال بیشتر فراگیران و با توسل به فرصت‌های جدید تشریک‌مساعی در طرح‌های علمی در سراسر مرزها و در میان فرهنگ‌های مختلف و دسترسی به رشته‌ای گسترده از اطلاعات، زمینه را برای یک انقلاب آموزشی آماده می‌کند. در همین راستا فناوری اطلاعات و ارتباطات در حال تغییر نقش آموزگاران و آن‌ها را از نقش تنها منبع دانش به راهنمایی تبدیل می‌کنند که فراگیران را در سیر اطلاعات جدید، جستجو، انتخاب و حل مسائل یاری می‌رسانند. به‌علاوه فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات از این نظر که امکان دسترسی آزاد به منابع آموزشی را فراهم می‌آورند نیز دارای اهمیت است (کاظمی پور، ۱۳۸۴ به نقل از بابادی، ۱۳۹۴). به‌طور کلی، به‌کارگیری شبکه اجتماعی مجازی و فضای مجازی در فرایند آموزش و یادگیری از منظر ذینفعان این حوزه یعنی استاد و دانشجو مورد پذیرش است؛ به‌عبارت‌دیگر، یادگیری غنی‌شده مبتنی بر وب، علیرغم موانع و چالش‌های درک شده بستری مناسب برای تسهیل عملکرد یادگیری و خلاقیت در فرایند آموزشی است که به یادگیرندگان اجازه می‌دهد تا از فناوری‌های اینترنت بخصوص شبکه‌های اجتماعی مجازی برای دستیابی به اطلاعات و منابع انسانی هدفمند و مشخص به طریقی که منجر به یادگیری شده و موجب تسهیل مشارکت در اجتماع یادگیرندگان و اساتید می‌شود، استفاده کنند.

منابع و مأخذ

- بابادی، اعظم. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر شبکه اجتماعی مجازی بر عملکرد تحصیلی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، علوم اجتماعی، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- برزگر، راضیه؛ دهقان‌زاده، حسین و مقدم زاده، اصغر. (۱۳۹۱). از یادگیری الکترونیکی تا یادگیری سیار: مبانی نظری، دانشکده مجازی دانشگاه علوم پزشکی شیراز، دوره سوم، شماره ۲.
- پاپن زاده، مینا و راسخ، مجید. (۱۳۹۴). تأثیر استفاده از شبکه اجتماعی تلگرام بر عملکرد یاددهی - یادگیری دبیران فیزیک استان گیلان، شانزدهمین کنفرانس آموزش فیزیک ایران و ششمین کنفرانس فیزیک و آزمایشگاه، ۷-۱.
- جلیلی، مرضیه. (۱۳۹۵). میزان سنجش استفاده دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی از شبکه‌های اجتماعی مجازی در جهت یادگیری برنامه‌های درسی رسمی و غیررسمی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی تهران.
- خزایی، آذر، خزایی، ثریا و زمانیان، عیسی. (۱۳۹۴). شبکه‌های اجتماعی و آموزش و پرورش، مجموعه مقالات کنفرانس ملی در شبکه‌های اجتماعی مجازی: یک بستر برای آموزش و یادگیری. تهران، دانشگاه علامه طباطبایی.
- درتاج، فریبا؛ رجبیان ده زیره، مریم و اسدی نژاد، رضا. (۱۳۹۵). بررسی رابطه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و کیفیت تجارب یادگیری در دانش آموزان، مجله پژوهش در نظام‌های آموزشی، دوره ۱۰، شماره ۳۳، ۲۲۹-۲۱۲.
- رجبیان ده زیره، مریم؛ درتاج، فریبا و اسدی نژاد، رضا. (۱۳۹۶). شبکه‌های اجتماعی مجازی فناوری غنی ساز آموزش و یادگیری، سومین همایش ملی روانشناسی مدرسه.
- رضایی، شیوا. (۱۳۹۶). عوامل اجتماعی مؤثر بر گرایش به کج‌رفتاری در شبکه‌های اجتماعی مجازی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی تهران.
- زارعی زوارکی، اسماعیل و قربانی، حمیدرضا. (۱۳۹۴). تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر یادگیری زبان انگلیسی دانش آموزان، فصلنامه فناوری آموزش و یادگیری، ۱(۳): ۳۰-۱۷.

سهرابی، زهره؛ صفری نژاد فرد، مرجان، قربانی، مصطفی؛ بهرامی، توران؛ حیدری، بابا و صالحی، لیلی. (۱۳۹۵). روان‌سنجی مقیاس نگرش به آموزش از طریق شبکه‌های اجتماعی در دانشجویان رشته پزشکی سراسر کشور، *نشریه علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی البرز*، دوره ۵، شماره ۴، ۲۵۸-۲۴۹. صائمی، حسن؛ فتحی واجارگاه، کوروش؛ عطاران، محمد و فروغی ابری، احمدعلی. (۱۳۹۴). عوامل بازدارنده و راهبردهای به‌کارگیری شبکه اجتماعی برای تدریس و یادگیری مؤثر در آموزش، *پژوهش در برنامه‌ریزی درسی (دانش و پژوهش در علوم تربیتی-برنامه ریزی درسی)*، دوره ۱۲، شماره ۱۷ (پیاپی ۴۴)، ۱-۱۴.

طوفانی نژاد، احسان. (۱۳۹۷). *طراحی الگوی آموزشی محیط یادگیری غنی‌شده با شبکه اجتماعی مجازی و تأثیر آن بر میزان یادگیری و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان با آسیب شنوایی در درس علوم*، رساله دکتری، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی تهران.

علی‌آبادی، خدیجه؛ رجبیان ده زیره، مریم و درتاج فریبا. (۱۳۹۶). بررسی رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و راهبردهای یادگیری خودتنظیمی در دانش‌آموزان. *دوماهنامه علمی-پژوهشی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*. ۱۳۹۶؛ ۱۰ (۵): ۳۴۵-۳۵۷.

محمدی، رزگار و فیضی، ایوب. (۱۳۹۶). بررسی اثرات مستقیم و غیرمستقیم استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر پیامدهای اجتماعی و یادگیری دانشجویان، *فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، دوره ۸، ۲(۳۰)، ۱۷۰-۱۵۱.

-مهدی پور، مصطفی (۱۳۹۳). *تأثیر عوامل انگیزش یادگیری بر عملکرد یادگیری دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی (مطالعه موردی: دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات گیلان)*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی. واحد رشت.

نفر، زهرا. (۱۳۹۶). *رابطه میان میزان و نحوه استفاده از شبکه‌های اجتماعی با سلامت روان و صمیمیت اجتماعی در دو گروه دانش‌آموزان با عملکرد تحصیلی بالا و پایین*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی تهران.

ACicevic, S., Samcovic, A. and Nestic, M. (2016). *Exploring college students' generational differences in Facebook usage*. *Computers in Human Behavior*. 56, 83-92.

- Adli poor S, Ghasemi V, Mir Mohammadtabar. (2014). The impact on cultural identity Isfahan young social network Facebook. *Journal of Cultural Research in Iran*. 2014; 7(1):1-28.
- Al-rahmi, WM., Zeki, MZ., Alias, N., Saged, AA. (2017).The Impact of Using Social Media for Teaching and Learning in Post-secondary Institutes, *Journal The Anthropologist*,8-18.
- Attaran M. (2004). *Information Technology Context of Reforms in Education*. 1st ed. Tehran: Institute of Technological Educational Development of Smart Schools; 2004.
- Blumberg, F. C., Blades, M., & Oates, C. (2015). Youth and new media-The appeal and educational ramifications of digital game play for children and adolescents. *Zeitschrift für Psychologie*, 221(2), 67-71.
- Bqdri, M., Al Nuaimi, A., Guang, Y., Al Rashedi, A. (2017). School performance, social networking effects, and learning of school children: Evidence of reciprocal relationships in Abu Dhabi, *Telematics and Informatics*, Volume 34, Issue 8, December 2017, Pages 1433-1444.
- Buzov, I. (2014). Social network sites as area for students' pro-environmental activities. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 152, 1233 – 1236.
- Chawinga, WD., (2017). Taking social media to a university classroom:teaching and learning using Twitter and blogs, *International journal of educational technology in higher education*, 14:3, 1-19. DOI 10.1186/s41239-017-0041-6.
- Kirschner PA, Karpinski AC. (2010). Facebook and academic performance. *Computers in Human Behavior*. 2010; 26(6):1237-45.
- Lin, Yu-Tzu; Chen, Ming-Puu; Chang, Chia-Hu; Chang, Pu-Chen. (2017). Exploring the Peer Interaction Effects on Learning Achievement in a Social Learning Platform Based on Social Network Analysis, *International Journal of Distance Education Technologies*, v15 n3 p65-85 Jul-Sep 2017.
- MacGrregor SK, Lou Y. (2004). Web- Based Learning: How Task Scaffolding and Web Site Design Support Knowledge Acquisition. *Journal of Research on Technology in Education*. 2004;37(2):161-175.
- Samaha M, Hawi N. (2016). Relationships among smart phone addiction, stress, academic performance, and satisfaction with life. *Comput Hum Behav*.2016;57:321-325.
- Sarwar, B., Zulfiqar, S., Aziz, S. (2018).Usage of Social Media Tools for Collaborative Learning: The Effect on Learning Success With the

Moderating Role of Cyberbullying, *Journal of educational computing research*, February 16, 2018 <https://doi.org/10.1177/0735633117748415>.

Sivin-Kachala J, Bialo E. (2000). *Research Report on the Effectiveness of Technology in Schools: A Summary of Recent Research SLMQ*. 2000;25(1):1996.

Teclehaimanot B, Hickman T. (2011). Student-Teacher Interaction on Facebook: What Students Find Appropriate. *Tech Trends*. 2011; 55(3): 19-30.

Yedidia MJ, Gillespie CC, Kachur E, Schwartz MD, Ockene J, Chepaitis AE. (2003). Effect of Communications Training on Medical Student Performance. *JAMA*. 2003; 290(9): 1157-65.

